Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziewiąta izba)

z dnia 27 listopada 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 – Skutki stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku – Nieważność umowy – Powództwo przedsiębiorcy o zwrot kwoty kredytu wypłaconej na podstawie umowy uznanej za nieważną – System podziału kosztów – Sposoby zróżnicowanego obliczania opłat sądowych w zależności od statusu strony powodowej – Zasada skuteczności – Obowiązek wykładni zgodnej

W sprawie C-746/24 [Gryczara] [i]

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Okręgowy w Warszawie (Polska) postanowieniem z dnia 25 października 2024 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 25 października 2024 r., w postępowaniu:

Bank Millennium S.A.

przeciwko

PR,

TRYBUNAŁ (dziewiąta izba),

w składzie: M. Condinanzi, prezes izby, N. Jääskinen i R. Frendo (sprawozdawczyni), sędziowie,

rzecznik generalny: R. Norkus,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu Bank Millennium S.A. – M. Hudyma, adwokat, oraz T. Spyra i S. Dudzik, radcowie prawni,

– w imieniu PR – W. Budzewski, adwokat, oraz P. Wichan, radca prawny,

* Język postępowania: polski.

[i] Niniejszej sprawie została nadana fikcyjna nazwa. Nie odpowiada ona rzeczywistej nazwie ani rzeczywistemu nazwisku żadnej ze stron postępowania.

– w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna, w charakterze pełnomocnika,

– w imieniu rządu włoskiego – S. Fiorentino, w charakterze pełnomocnika, którego wspierali C. De Nicola, procuratore dello Stato, A. De Curtis i M. Cherubini, avvocati dello Stato,

– w imieniu Komisji Europejskiej – P. Kienapfel oraz A. Stobiecka-Kuik, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) oraz zasady skuteczności.

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między Bank Millennium S.A., bankiem, a PR, konsumentem, w przedmiocie powództwa o zwrot kwoty kredytu wypłaconej na podstawie umowy uznanej za nieważną z uwagi na znajdujące się tam nieuczciwe warunki.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motyw dwudziesty czwarty dyrektywy 93/13 przewiduje, że „sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”.

4 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

5 Artykuł 7 ust. 1 rzeczonej dyrektywy przewiduje:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów [konkurujących przedsiębiorców] państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami”.

Prawo polskie

Kodeks cywilny

6 Zgodnie z art. 58 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. nr 16, poz. 93) w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwanej dalej „Kodeksem cywilnym”):

„Czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzą odpowiednie przepisy ustawy”.

7 Zgodnie z art. 385^1 §§ 1 i 2 Kodeksu cywilnego:

„§ 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie”.

8 Artykuł 405 owego kodeksu stanowi:

„Kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości”.

9 Artykuł 410 wspomnianego kodeksu ma następujące brzmienie:

„§ 1. Przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego.

§ 2. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia”.

10 Zgodnie z art. 498 tego kodeksu:

„§ 1. Gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym.

§ 2. Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej”.

Kodeks postępowania cywilnego

11 Artykuł 98 §§ 1 i 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r., nr 43, poz. 296) w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwanej dalej „Kodeksem postępowania cywilnego") stanowi:

„§ 1. Strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu).

[…]

§ 3. Do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez adwokata zalicza się wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach i wydatki jednego adwokata, koszty sądowe oraz koszty nakazanego przez sąd osobistego stawiennictwa strony".

12 Artykuł 100 Kodeksu postępowania cywilnego przewiduje:

„W razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone. Sąd może jednak włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli jej przeciwnik uległ tylko co do nieznacznej części swego żądania albo gdy określenie należnej mu sumy zależało od wzajemnego obrachunku lub oceny sądu".

13 Zgodnie z art. 101 tego kodeksu:

„Zwrot kosztów należy się pozwanemu pomimo uwzględnienia powództwa, jeżeli nie dał powodu do wytoczenia sprawy i uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu".

14 Artykuł 102 rzeczonego kodeksu brzmi następująco:

„W wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami".

15 Artykuł 103 § 1 tego samego kodeksu stanowi:

„Niezależnie od wyniku sprawy sąd może włożyć na stronę lub interwenienta obowiązek zwrotu kosztów, wywołanych ich niesumiennym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem".

Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

16 Artykuł 13 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. nr 167, poz. 1398), w brzmieniu teksu jednolitego (Dz.U. z 2022 r., poz. 1125, zwanej dalej „ustawą o kosztach sądowych"), stanowi:

„W sprawach o prawa majątkowe przy wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia ponad 20 000 PLN [złotych polskich, około 4713 EUR] pobiera się od pisma opłatę stosunkową wynoszącą 5 % tej wartości, nie więcej jednak niż 200 000 PLN [około 47 136 EUR]".

17 Zgodnie z art. 13a ustawy o kosztach sądowych:

„W sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych od strony będącej konsumentem lub osobą fizyczną prowadzącą gospodarstwo rodzinne przy wartości przedmiotu sporu lub wartości

przedmiotu zaskarżenia wynoszącej ponad 20 000 PLN [około 4713 EUR] pobiera się opłatę stałą w kwocie 1 000 PLN [około 236 EUR]”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

18 W dniu 27 czerwca 2008 r. PR i Bank Millennium zawarły umowę kredytu opiewającą na kwotę 640 000 PLN (około 150 000 EUR), indeksowanego do franka szwajcarskiego (CHF).

19 PR zapłacił raty tego kredytu w kwotach łącznie 126 421,23 PLN (około 29 800 EUR) i 66 600,96 CHF (około 71 480 EUR).

20 W dniu 26 czerwca 2020 r. PR złożył przeciwko Bankowi Millennium pozew, w którym wniósł o ustalenie nieważności tej umowy i zwrot świadczeń nienależnych spełnionych w wykonaniu tej umowy.

21 Wyrokiem z dnia 11 maja 2022 r. Sąd Okręgowy w Warszawie (Polska), który jest sądem odsyłającym, ustalił, że umowa kredytu jest nieważna z uwagi na zawarte w niej nieuczciwe warunki. Sąd zatem zasądził od Banku Millennium na rzecz PR kwoty 65 907,32 PLN (około 15 530 EUR) i 66 600,96 CHF (około 71 480 EUR) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 19 lutego 2022 r. do dnia zapłaty i obciążył bank obowiązkiem zwrotu kosztów procesu poniesionych przez konsumenta. Wyrok ten został potwierdzony w postępowaniu apelacyjnym przez Sąd Apelacyjny w Warszawie.

22 W dniu 23 listopada 2022 r. Bank Millennium wniósł do sądu odsyłającego pozew przeciwko PR, w którym domagał się zasądzenia na jego rzecz od konsumenta zwrotu kapitału kredytu, czyli kwoty 640 000 PLN (około 150 000 EUR) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Bank domagał się także zasądzenia od PR na jego rzecz kosztów procesu, obejmujących w szczególności opłatę od pozwu w wysokości 5 % od wartości przedmiotu sporu, czyli kwoty 32 000 PLN (około 7544 EUR) i koszty zastępstwa prawnego przez adwokata, określone w zryczałtowanej stawce wynoszącą 10 800 PLN (około 2546 EUR).

23 Sąd odsyłający ma wątpliwości co do zgodności przewidzianego w prawie polskim systemu podziału kosztów z dyrektywą 93/13.

24 Zauważa on przede wszystkim, że zgodnie z Kodeksem postępowania cywilnego podstawową zasadą regulującą podział kosztów w postępowaniach cywilnych jest zasada odpowiedzialności za wynik sprawy, zgodnie z którą, po pierwsze, strona przegrywająca sprawę powinna zwrócić stronie wygrywającej koszty procesu zgodnie z art. 98 § 1 tego kodeksu, a po drugie, w razie częściowego uwzględnienia żądań koszty są wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone na podstawie art. 100 tego kodeksu. Zasada ta została złagodzona szeregiem wyjątków przewidzianych w art. 101, 102 i art. 103 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, a mianowicie, odpowiednio, możliwością obciążenia powoda kosztami postępowania, gdy pozwany uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu, odwołaniem się do zasady słuszności i zastosowaniem zasady zawinienia. Jednakże zdaniem tego sądu żaden z tych wyjątków nie ma zastosowania w niniejszej sprawie.

25 Następnie sąd odsyłający powołuje się na orzecznictwo Trybunału [wyroki: z dnia 22 września 2022 r., Servicios prescriptor y medios de pagos EFC, C-215/21, EU:C:2022:723, pkt 41; a także z dnia 21 marca 2024 r., Profi Credit Bulgaria (Usługi dodatkowe związane z umową o kredyt),

C-714/22, EU:C:2024:263, pkt 83] i podkreśla, że system podziału kosztów stosowany do postępowania mającego na celu stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku umownego nie może skutkować zniechęceniem konsumenta do korzystania z praw przyznanych mu w dyrektywie 93/13.

26 W tym względzie sąd ten zauważa, że w sprawie w postępowaniu głównym PR może zostać zobowiązany do zapłaty na rzecz Banku Millennium, oprócz kapitału pożyczonego w wysokości 640 000 PLN (około 150 000 EUR), wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, łącznej kwoty 42 800 PLN (około 10 090 EUR) tytułem kosztów procesu. Takie obciążenie finansowe, odpowiadające około sześciomiesięcznemu średniemu wynagrodzeniu w Polsce, mogłoby naruszać zarówno cele dyrektywy 93/13, jak i zasadę skuteczności prawa Unii.

27 Ponadto, co się tyczy struktury kosztów w obu rozpatrywanych postępowaniach sądowych, sąd ten wyjaśnia, że o ile wysokość wynagrodzenia adwokata, a mianowicie 10 800 PLN (około 2546 EUR), jest taka sama, niezależnie od tego, czy postępowanie zostało wszczęte przez przedsiębiorcę, czy konsumenta, o tyle inaczej jest w przypadku kosztów sądowych. W postępowaniu o stwierdzenie nieważności umowy kredytu PR, gdy wytoczył powództwo przeciwko bankowi, musiał bowiem uiścić kwotę 1000 PLN (około 236 EUR) na podstawie art. 13a ustawy o kosztach sądowych, podczas gdy bank dochodzi 32 000 PLN (około 7544 EUR) z tytułu kosztów sądowych w postępowaniu głównym, które musi ponieść zgodnie z art. 13 ust. 2 tej ustawy.

28 Niemniej jednak sąd odsyłający stwierdza, po pierwsze, że PR został należycie poinformowany, zarówno przez jego pełnomocnika, jak i przez sam sąd w ramach wszczętego przez PR pierwotnego postępowania, o konsekwencjach nieważności umowy kredytu, w szczególności o obowiązku zwrotu pożyczonego kapitału, o ewentualnych ustawowych odsetkach za opóźnienie oraz o kosztach postępowania. Nie można zatem skutecznie utrzymywać, że obciążenie konsumenta kosztami postępowania miało dla niego nieprzewidywalny charakter.

29 Po drugie, sąd ten zauważa, że PR mógł uznać żądanie pozwu wystosowanego przez bank po otrzymaniu pozwu. Takie działanie doprowadziłoby do zastosowania art. 101 Kodeksu postępowania cywilnego i Bank Millennium byłby wówczas zobowiązany do pokrycia całości kosztów procesu. Ponadto PR mógł powołać się na potrącenie wierzytelności zgodnie z art. 498 § 1 kodeksu cywilnego. Gdyby złożył on oświadczenie o potrąceniu po otrzymaniu pozwu, wzajemne wierzytelności stron umorzyłyby się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej zgodnie z § 2 tego artykułu. W ten sposób wierzytelność banku uległaby znacznemu zmniejszeniu. Tymczasem PR wybrał odmienną strategię procesową polegającą na zakwestionowaniu wierzytelności banku, powołując się na przedawnienie, który to zarzut sąd ten uważa za bezzasadny.

30 Wreszcie sąd odsyłający stawia sobie pytanie, czy przepisy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie wymagają od niego, aby obciążył przedsiębiorcę wszystkimi negatywnymi konsekwencjami zawarcia w umowie niedozwolonych postanowień umownych. Mianowicie, gdyby umowa kredytu nie zawierała nieuczciwych warunków, to do postępowania głównego by nie doszło. Chodziłoby zatem o ustalenie, czy w takiej sytuacji przedsiębiorca nie powinien ponieść całych kosztów niniejszego postępowania, niezależnie od tego, jaki będzie jego wynik, i to nawet jeżeli je wygra w całości.

31 W tych okolicznościach Sąd Okręgowy w Warszawie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] oraz zasadę skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniom krajowym pozwalającym na obciążenie konsumenta kosztami postępowania, w którym sąd krajowy uwzględnił powództwo przedsiębiorcy o zasądzenie od konsumenta zwrotu należności spełnionych na podstawie umowy, która jest nieważna w wyniku zawarcia w niej nieuczciwych warunków umownych?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

W przedmiocie dopuszczalności

32 Bank Millennium podnosi niedopuszczalność pytania prejudycjalnego ze względu na to, że nie dotyczy ono wykładni prawa Unii, ponieważ przepisy dyrektywy 93/13 nie mają zastosowania do skutków usunięcia nieuczciwych warunków. Pytanie to, dotyczące zwrotu kosztów w ramach powództwa o zwrot wniesionego przez bank, dotyczy bowiem wykładni wyłącznie prawa krajowego.

33 W tym względzie należy przypomnieć, że system współpracy ustanowiony w art. 267 TFUE opiera się na wyraźnym rozdziale kompetencji pomiędzy sądami krajowymi a Trybunałem. W ramach postępowania wszczętego na podstawie tego artykułu wykładnia przepisów prawa krajowego należy do sądów państw członkowskich, a nie do Trybunału; do tego ostatniego nie należy zatem orzekanie w przedmiocie zgodności norm prawa krajowego z postanowieniami prawa Unii. Zadaniem Trybunału jest natomiast dostarczenie sądowi krajowemu wszystkich elementów wykładni prawa Unii, które mogą mu być pomocne w dokonaniu oceny zgodności norm prawa krajowego z uregulowaniami Unii (zob. wyroki: z dnia 16 marca 1978 r., Oehlschläger, 104/77, EU:C:1978:69, pkt 4; z dnia 17 marca 2021 r., Consulmarketing, C-652/19, EU:C:2021:208, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).

34 Ponadto zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach przewidzianej w art. 267 TFUE współpracy między Trybunałem a sądami krajowymi wyłącznie do sądu krajowego, przed którym toczy się spór i który musi przyjąć odpowiedzialność za mające zapaść orzeczenie sądowe, należą – przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy – zarówno ocena, czy do wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, jak i ocena przedstawionych Trybunałowi pytań. W związku z tym, jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest w zasadzie zobowiązany do wydania orzeczenia [zob. wyroki: z dnia 29 listopada 1978 r., Redmond, 83/78, EU:C:1978:214, pkt 25; z dnia 2 lutego 2023 r., Towarzystwo Ubezpieczeń Ż (Wprowadzający w błąd wzorzec umowy ubezpieczenia), C-208/21, EU:C:2023:64, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo].

35 Z powyższego wynika, że pytania dotyczące wykładni prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie złożonego przez sąd krajowy wniosku jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wniesiono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem postępowania głównego, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione mu pytania [zob. wyroki: z dnia 7 września

1999 r., Beck i Bergdorf, C-355/97, EU:C:1999:391, pkt 22; z dnia 2 lutego 2023 r., Towarzystwo Ubezpieczeń Ż (Wprowadzający w błąd wzorzec umowy ubezpieczenia), C-208/21, EU:C:2023:64, pkt 43 i przytoczone tam orzecznictwo].

36 Tymczasem w niniejszej sprawie nie występuje taki przypadek.

37 Z postanowienia odsyłającego wynika bowiem, że spór w postępowaniu głównym dotyczy powództwa o zwrot pożyczonego kapitału, wniesionego przez Bank Millennium przeciwko PR w następstwie pierwszego postępowania, które doprowadziło do stwierdzenia nieważności umowy kredytu ze względu na to, że zawierała ona nieuczciwe warunki. W pytaniu prejudycjalnym sąd odsyłający wyraźnie zwraca się do Trybunału o dokonanie wykładni prawa Unii, a w szczególności wykładni, jaką należy nadać art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności. Sąd ten dąży do ustalenia, czy przepisy te należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniom krajowym, które prowadzą do tego, że w ramach takiego powództwa restytucyjnego konsumenta przegrywającego sprawę można obciążyć kosztami opłat sądowych, wliczanymi do kosztów postępowania, które znacznie przekraczają koszty, jakie powinien był ponieść ten konsument, gdyby przegrał sprawę w ramach wytoczonego przez niego powództwa o stwierdzenie nieuczciwego charakteru tych warunków oraz o stwierdzenie, w stosownym przypadku, nieważności tych warunków i umowy kredytu.

38 W tych okolicznościach nie jest oczywiste, że wykładnia dyrektywy 93/13, o którą wniesiono, jest bez żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym lub też że podniesiony problem ma hipotetyczny charakter. W związku z tym w niniejszej sprawie zarzut oparty na braku możliwości zastosowania tego aktu do sprawy w postępowaniu głównym nie dotyczy dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, lecz dotyczy istoty pytań [zob. podobnie wyrok z dnia 24 lutego 2022 r., TGSS (Bezrobocie pracowników domowych), C-389/20, EU:T:2022:120, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo].

39 Pytanie prejudycjalne jest zatem dopuszczalne.

Co do istoty

40 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania. W tym zakresie do Trybunału należy wyprowadzenie z całości informacji przedstawionych mu przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, tych aspektów prawa Unii, które wymagają wykładni w świetle przedmiotu sporu (zob. wyroki: z dnia 29 listopada 1978 r., Redmond, 83/78, EU:C:1978:214, pkt 26; z dnia 28 listopada 2000 r., Roquette Frères, C-88/99, EU:C:2000:652, pkt 18; a także z dnia 16 lipca 2020 r., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, pkt 47).

41 W niniejszej sprawie, jak wynika z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, sąd odsyłający zastanawia się nad zgodnością z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności uregulowań krajowych, które przewidują obciążenie kosztami postępowania konsumenta, który przegrał sprawę w ramach powództwa o zwrot pożyczonego kapitału, wytoczonego przez przedsiębiorcę w następstwie unieważnienia umowy kredytu ze względu na to, że zawierała ona nieuczciwe warunki. Sąd ten zauważa, że opłaty sądowe zawarte w kosztach

postępowania, ponoszone przez tego konsumenta, mogą znacznie przewyższać koszty, które ten sam konsument musiałby ponieść, gdyby przegrał sprawę w ramach wytoczonego przez niego powództwa o stwierdzenie nieuczciwego charakteru tych warunków oraz, w stosownym przypadku, o stwierdzenie nieważności tych warunków i umowy kredytu. Sytuacja ta wynika z rozróżnienia wprowadzonego przez polskie przepisy w dziedzinie opłat sądowych w odniesieniu do sposobu obliczania tych opłat w zależności od tego, czy powództwo zostało wniesione przez przedsiębiorcę, czy przez konsumenta.

42 W tych okolicznościach należy rozumieć, że poprzez pytanie prejudycjalne sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniom krajowym pozwalającym na obciążenie konsumenta – występującego w charakterze pozwanego, który przegrał sprawę w ramach powództwa o zwrot pożyczonego kapitału, wytoczonego przez przedsiębiorcę w następstwie stwierdzenia nieważności umowy kredytu ze względu na nieuczciwy charakter zawartych w niej warunków – kosztami postępowania, włącznie z opłatami sądowymi, które z powodu zróżnicowania wprowadzonego przez te uregulowania przy obliczaniu kwoty tych opłat w zależności od tego, czy powód ma status konsumenta, znacznie przewyższają koszty, jakie powinien był ponieść ten sam konsument, gdyby przegrał sprawę w ramach wytoczonego przez niego powództwa o stwierdzenie nieuczciwego charakteru tych warunków i, w stosownym przypadku, o stwierdzenie nieważności tych warunków i umowy kredytu.

43 W pierwszej kolejności na wstępie należy przypomnieć, że w myśl art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta.

44 Zważywszy na charakter i znaczenie interesu publicznego, jakim jest ochrona konsumentów znajdujących się w słabszej pozycji względem przedsiębiorców, dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie, co wynika z jej art. 7 ust. 1 w związku z jej motywem dwudziestym czwartym, do zapewnienia stosownych i skutecznych środków „mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami” (wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo).

45 Trybunał orzekł, że konsekwencje, jakie należy wyciągnąć ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku zawartego w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, muszą umożliwiać osiągnięcie dwóch celów. Po pierwsze, sąd powinien czuwać nad tym, aby możliwe było przywrócenie równości stron umowy, której istnienie zostało podane w wątpliwość w wyniku stosowania nieuczciwego warunku wobec konsumenta. Po drugie, należy upewnić się, że przedsiębiorca zostanie zniechęcony do wprowadzania takich warunków w umowach oferowanych konsumentom (wyrok z dnia 25 listopada 2020 r., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, pkt 38). A zatem obowiązek wyłączenia przez sąd krajowy nieuczciwego warunku umownego nakazującego zapłatę kwot, które okazują się nienależne, wiąże się co do zasady z odpowiednim skutkiem restytucyjnym dotyczącym tych kwot (wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 62).

46 W drugiej kolejności należy zauważyć, że podział kosztów postępowania sądowego przed sądami jest objęty zakresem autonomii proceduralnej państw członkowskich pod warunkiem przestrzegania zasad równoważności i skuteczności (wyrok z dnia 22 września 2022 r., Servicios prescriptor y medios de pagos EFC, C-215/21, EU:C:2022:723, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).

47 Jeśli chodzi o zasadę skuteczności, której jako jedynej dotyczyło pytanie sądu odsyłającego, to należy przypomnieć, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowe przepisy proceduralne czynią niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca danego przepisu w całej procedurze, jej przebiegu i jej cech szczególnych przed poszczególnymi sądami krajowymi. Z tej perspektywy należy rozważyć w razie potrzeby zasady leżące u podstaw krajowego systemu sądownictwa, takie jak ochrona prawa do obrony, zasada pewności prawa i prawidłowy przebieg postępowania (wyrok z dnia 22 września 2022 r., Servicios prescriptor y medios de pagos EFC, C-215/21, EU:C:2022:723, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo).

48 O ile zasada skuteczności nie stoi zasadniczo na przeszkodzie temu, aby konsument ponosił pewne koszty sądowe, gdy wnosi powództwo o stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku umownego (wyrok z dnia 7 kwietnia 2022 r., Caixabank, C-385/20, EU:C:2022:278, pkt 51), o tyle należy również zauważyć, że dyrektywa 93/13 przyznaje konsumentowi prawo zwrócenia się do sądu w celu stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku umownego i odstąpienia od jego stosowania, które to prawo musi zachować skuteczny charakter. W związku z tym system podziału kosztów takiego postępowania nie może zniechęcać konsumenta do korzystania z tego prawa (zob. podobnie wyrok z dnia 22 września 2022 r., Servicios prescriptor y medios de pagos EFC, C-215/21, EU:C:2022:723, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).

49 Z orzecznictwa wynika również, że uzależnienie podziału kosztów takiego postępowania wyłącznie od kwot nienależnie zapłaconych i których zwrot orzeczono może zniechęcać konsumenta do korzystania z tego prawa ze względu na koszty, z jakimi może wiązać się wytoczenie powództwa. Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz zasada skuteczności stoją zatem na przeszkodzie uregulowaniom pozwalającym na obciążenie konsumenta częścią kosztów postępowania, stosownie do wysokości kwot nienależnie zapłaconych, które zostały mu zwrócone w wyniku stwierdzenia nieważności warunku umownego ze względu na jego nieuczciwy charakter, jeśli takie uregulowania stanowią istotną przeszkodę mogącą zniechęcić konsumentów do korzystania z przyznanego przez tę dyrektywę prawa do skutecznej kontroli sądowej potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych (wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, pkt 98, 99).

50 W tym względzie należy zauważyć, że postępowania wszczęte na podstawie art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 są co do zasady inicjowane przez konsumenta działającego w charakterze powoda przeciwko przedsiębiorcy, będącemu stroną pozwaną. W celu zachowania skuteczności (effet utile) tej dyrektywy i zapewnienia skutecznej ochrony konsumenta przed szczególnie szkodliwymi konsekwencjami, jakie mogłoby spowodować unieważnienie danej rozpatrywanej umowy kredytu, należy uznać, że przyjęta przez Trybunał ocena podziału kosztów w ramach postępowania mającego na celu stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku umownego, o której mowa w pkt 48 i 49 niniejszego wyroku, ma również zastosowanie w drodze analogii do sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, w której konsument jest pozwanym w ramach powództwa o zwrot pożyczonego kapitału wytoczonego przez przedsiębiorcę w następstwie stwierdzenia nieważności umowy kredytu ze względu na to, że zawierała ona nieuczciwe warunki.

51 W tym kontekście należy zauważyć, że Trybunał orzekł, iż rozwiązania proceduralne, które powodują zbyt wysokie koszty dla konsumenta, mogłyby prowadzić do tego, że zostałby on zniechęcony do interweniowania w użyteczny sposób w obronie swoich praw przed sądem, przed którym powództwo przeciwko niemu wytoczył przedsiębiorca (zob. podobnie wyrok z dnia 7 kwietnia 2022 r., Caixabank, C-385/20, EU:C:2022:278, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo).

52 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że sądowe stwierdzenie nieważności umowy kredytu ze względu na zawarty w niej nieuczciwy warunek skutkuje w prawie polskim tym, że płatności dokonane w wykonaniu tej umowy, czy to przez kredytobiorców, czy przez bank, stanowią świadczenia nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 Kodeksu cywilnego, które podlegają zwrotowi na podstawie art. 410 § 1 w związku z art. 405 tego kodeksu.

53 Wynika z niego również, po pierwsze, że art. 98 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego przewiduje, iż strona przegrywająca sprawę jest zobowiązana do zwrotu kosztów procesu stronie wygrywającej. Po drugie, prawo polskie wprowadza rozróżnienie w zakresie opłat sądowych w zależności od tego, czy powództwo zostało wniesione przez przedsiębiorcę, czy przez konsumenta. Zgodnie bowiem z art. 13 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych powództwa dotyczące praw majątkowych podlegają opłacie proporcjonalnej, równej 5 % wartości przedmiotu sporu, w granicach górnego progu ustawowego. Natomiast w sprawach o roszczenia wynikające z czynności bankowych art. 13a tej ustawy ustanawia dla powództw wytaczanych przez konsumenta opłatę stałą w kwocie 1000 PLN (około 236 EUR), gdy wartość przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia przekracza 20 000 PLN (około 4713 EUR).

54 Zgodnie z informacjami dostarczonymi przez sąd odsyłający ta różnica w sposobie obliczania opłat sądowych może prowadzić do sytuacji, w których konsument – w przypadku gdy występuje w charakterze pozwanego w ramach powództwa o zwrot pożyczonego kapitału wytoczonego przez przedsiębiorcę w następstwie stwierdzenia nieważności umowy kredytu zawierającej nieuczciwe warunki i przegrywa sprawę – zostaje obciążony kosztami postępowania obejmującymi znacznie wyższe opłaty sądowe niż te, które musiałby ponieść ten konsument, gdyby przegrał sprawę w ramach wytoczonego przez niego powództwa o stwierdzenie nieuczciwego charakteru tych warunków oraz, w danym przypadku, o stwierdzenie nieważności tych warunków i umowy kredytu.

55 Należy zauważyć, że uregulowania takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, które przewidują obniżone stałe opłaty sądowe w przypadku wytoczenia przez konsumenta powództwa dotyczącego wierzytelności związanych z transakcjami bankowymi, są co do zasady korzystne dla tego ostatniego.

56 Zważywszy jednak na znacznie wyższy poziom opłat sądowych mających zastosowanie do powództw wytaczanych przez przedsiębiorcę w dziedzinie praw majątkowych oraz fakt, że kwota tych opłat, do których zwrotu konsument może być zobowiązany, zależy bezpośrednio od kwoty roszczenia dochodzonego przez przedsiębiorcę, automatyczne zastosowanie zasady, zgodnie z którą strona przegrywająca jest zobowiązana do pokrycia wszystkich kosztów postępowania, w tym tych opłat, może spowodować, że konsument, w przypadku gdy przegrywa sprawę w związku z takim powództwem, będzie musiał ponieść nieproporcjonalny ciężar finansowy. Z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika bowiem z jednej strony, że PR musiał uiścić kwotę 1000 PLN (około 236 EUR) z tytułu opłat sądowych w ramach powództwa wytoczonego przeciwko Bankowi Millennium, które doprowadziło do zasądzenia od banku na jego rzecz kwoty około 101 280 EUR. Z drugiej strony, PR, jako pozwany w ramach wszczętego następnie przez Bank Millennium postępowania w przedmiocie zwrotu pożyczonego kapitału, czyli wierzy-

telności w wysokości 640 000 PLN (około 150 000 EUR), i po którego zakończeniu przegra sprawę, byłby zobowiązany do zwrotu temu bankowi opłat sądowych w wysokości 5 % wartości przedmiotu sporu, w niniejszym przypadku 32 000 PLN (około 7544 EUR).

57 Takie koszty, którymi może być obciążony konsument na podstawie łącznego zastosowania przepisów krajowych dotyczących obliczania kosztów sądowych i automatycznego charakteru zasady, zgodnie z którą strona przegrywająca jest zobowiązana do pokrycia całości kosztów postępowania, w tym tych kosztów sądowych, mogą uniemożliwić konsumentowi skuteczne skorzystanie z praw przyznanych mu przez dyrektywę 93/13 przed sądem rozpoznającym sprawę wniesioną przez przedsiębiorcę lub zniechęcić go do tego, z naruszeniem orzecznictwa przytoczonego w pkt 48 i 51 niniejszego wyroku.

58 Takie rozwiązania proceduralne mogą bowiem zniechęcać konsumenta, w sytuacji gdy występuje jako pozwany w ramach powództwa o zwrot pożyczonego kapitału wytoczonego przez przedsiębiorcę w następstwie stwierdzenia nieważności umowy kredytu zawierającej nieuczciwe warunki, do podtrzymania swoich zarzutów niezależnie od ich zasadności, w zakresie, w jakim takie utrzymanie może doprowadzić do obciążenia kosztami postępowania, w tym nieproporcjonalnie wysokimi kosztami sądowymi, w przypadku niekorzystnego wyniku postępowania.

59 Te rozwiązania proceduralne wydają się również podważać odstraszający charakter wynikający z uznania umowy za nieważną ze względu na zawarte w niej nieuczciwe warunki, ponieważ pomimo takiego stwierdzenia nieważności konsument jest zobowiązany do ponoszenia szczególnie wysokich kosztów sądowych w ramach powództwa restytucyjnego wytoczonego przez przedsiębiorcę, chyba że konsument ten uzna roszczenia przedsiębiorcy. W związku z tym wspomniane rozwiązania sprowadzają się ostatecznie do naruszenia zasady skuteczności.

60 Należy jednak przypomnieć, że zasada wykładni zgodnej prawa krajowego z prawem Unii wymaga, by sądy krajowe, przy poszanowaniu w szczególności zakazu wykładni prawa krajowego contra legem, czyniły wszystko, co leży w zakresie ich kompetencji, z uwzględnieniem wszystkich przepisów prawa krajowego i stosując uznane w porządku krajowym metody wykładni, by zapewnić pełną skuteczność rozpatrywanej dyrektywy i dokonać rozstrzygnięcia zgodnego z realizowanymi przez nią celami (zob. podobnie wyroki: z dnia 5 października 2004 r., Pfeiffer i in., od C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584, pkt 118, 119; a także z dnia 15 października 2024 r., KUBERA, C-144/23, EU:C:2024:881, pkt 51 i przytoczone tam orzecznictwo).

61 W niniejszej sprawie w uwagach na piśmie przedstawionych Trybunałowi rząd polski i Komisja Europejska utrzymują, że art. 98 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego może być interpretowany w sposób zgodny z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności. Do sądu krajowego należy bowiem uwzględnienie w razie potrzeby wyjątków przewidzianych w szczególności w art. 102 i 103 tego kodeksu, które pozwalają na dostosowanie kosztów postępowania w zależności od zasady słuszności lub ewentualnego zawinionego zachowania jednej ze stron.

62 Ostatecznie do sądu odsyłającego należy zbadanie, czy rozpatrywane w postępowaniu głównym przepisy krajowe mogą być przedmiotem wykładni zgodnej z dyrektywą 93/13, a jeśli tak, to wyciągnięcie z tego konsekwencji prawnych.

63 W świetle powyższych rozważań na zadane pytanie należy odpowiedzieć, iż art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniom krajowym pozwalającym na obciążenie konsumenta – występującego w charakterze pozwanego, który przegrał sprawę w ramach powództwa o zwrot pożyczonego kapitału, wytoczonego przez przedsiębiorcę w następstwie stwierdzenia nieważności umowy kredytu ze względu na nieuczciwy charakter zawartych w niej warunków – kosztami postępowania, włącznie z opłatami sądowymi, które z powodu zróżnicowania wprowadzonego przez te uregulowania przy obliczaniu kwoty tych opłat w zależności od tego, czy powód ma status konsumenta, znacznie przewyższają koszty, jakie powinien był ponieść ten konsument, gdyby przegrał sprawę w ramach wytoczonego przez niego powództwa o stwierdzenie nieuczciwego charakteru tych warunków i, w stosownym przypadku, o stwierdzenie nieważności tych warunków i umowy kredytu.

W przedmiocie kosztów

64 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziewiąta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich w związku z zasadą skuteczności

należy interpretować w ten sposób, że:

stoją one na przeszkodzie uregulowaniom krajowym pozwalającym na obciążenie konsumenta – występującego w charakterze pozwanego, który przegrał sprawę w ramach powództwa o zwrot pożyczonego kapitału, wytoczonego przez przedsiębiorcę w następstwie stwierdzenia nieważności umowy kredytu ze względu na nieuczciwy charakter zawartych w niej warunków – kosztami postępowania, włącznie z opłatami sądowymi, które z powodu zróżnicowania wprowadzonego przez te uregulowania przy obliczaniu kwoty tych opłat w zależności od tego, czy powód ma status konsumenta, znacznie przewyższają koszty, jakie powinien był ponieść ten konsument, gdyby przegrał sprawę w ramach wytoczonego przez niego powództwa o stwierdzenie nieuczciwego charakteru tych warunków i, w stosownym przypadku, o stwierdzenie nieważności tych warunków i umowy kredytu.

Condinanzi Jääskinen Frendo

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 27 listopada 2025 r.

Sekretarz
A. Calot Escobar

Prezes izby
M. Condinanzi